

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Tractatus De Institutione Sacerdotum, qui sub Episcopis
animarum curam gerunt, quo ad mores eorum & reliquam
vitam**

Soto, Pedro de

Louanij, 1562

3 De reliquis omnibus pote[n]tjis humanorum actuum principijs, &
praecipue appetitiuis, et actibus earum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30247

Lectio Tertia.

DE RELIQUIS OMNIBVS

potentijs humanorum actuum
principijs, & præcipue appeti-
tibus, & earum actibus.

HAS prædictas potes-
tias, & actiones earum
exposuisse sufficeret, si
homines tantum ratio-
nales essemus: sed quia commu-
nicamus etiam cum brutis ani-
mantibus in corpore & sensibus,
eorumque officijs: sunt in nobis
alię operatiões, & virtutes, illarū
operationum principia: de quib⁹
etiam breuiter dicendum, quan-
tum morali proposito conuenit.
Igitur cum Grego. Nissen. & Da-
mascen. distinguamus præter has
potentias (quæ sunt secundum ef-
sentiam suam rationales, hoc est,
ipsa ratio, & appetitus eius) dupli-
cis generis alias potentias, quædã
enim sunt (vt illi inquit) ra-

C tios

lib. 4.
de homi-
ne, ca. 8.

De ora-
thodoxa
fid. c. 12.

lib. 2.

lib. 4.
de homi-
ne, ca. 8.

De ora-
thodoxa
fid. c. 12.

lib. 2.

lib. 4.
de homi-
ne, ca. 8.

De ora-
thodoxa
fid. c. 12.

lib. 2.

lib. 4.
de homi-
ne, ca. 8.

De ora-
thodoxa
fid. c. 12.

lib. 2.

lib. 4.
de homi-
ne, ca. 8.

50. DE APPETITV SENSITIVO

*Quaedam
potentie
aie om-
nino non
obediunt
rationi.*

1. p. q. 81

*quedam
potentie
aie om-
nino pa-
rent ra-
tioni, as-
sue non
qua res
pugnāt.*

tionales: quæ scilicet rationem se-
quuntur, & ab ea persuadentur:
quas mox explicabimus. Aliæ
sunt irrationales omnino, quæ
nec rationi obediunt, nec persua-
sibiles sunt: quales sunt (vt in-
quiunt illi) pulsatis illa virtus cor-
dis & arteriarum, & nutritiva at-
que generatiua, ceteræque vege-
tatiuæ partes. Illæ verò quæ ra-
tioni participant & ei obediunt,
quas rationales diximus, distin-
guuntur à sancto Thom. & à Phi-
losopho primo Polit. Nam aliæ
semper et omnino rationi paræt:
hæc est virtus motiua, quæ in mē-
bris corporis est: vt progressiua,
quæ maximè in pedibus cernitur.
Aliæ verò sunt, quæ nonnunquã
repugnāt & feruntur à seipsis in
sua propria bona: quare cū à ra-
tione ab eis auocantur, non mox
illam sequuntur, quanquã tandē
trahi possint: & hic est appetitus
sensitiuus. Habet enim suū pro-
priū motū in ea quæ sunt sensui
delectabilia. Sed (vt experientia

videz

videm
tuum
ne, sic
modi
ergo i
sibi di
tuti ve
domit
quam
ratioe
fectus
bra ac
sunt pr
quada
volun
uent, s
teriore
petitus
imped
& volu
cet. Ide
multip
distrab
cui affe
nia, un
& secu
dum. I
moral

videmus)ira, quæ vn^o horū motuum est, mitigatur cōsideratione, sicut concupiscentia & huiusmodi alij appetitus. Dominatur ergo illis ratio, sed vt liberis, qui sibi dimissi feruntur in sua. Virtuti verò motiuae, & organis ei⁹ dominatur ratio vt seruis. Nunquam enim hæc mouentur sine ratione in homine, nisi vbi est defectus aliquis naturæ. Quare mēbra actuum humanorum non tā sunt principia, quā instrumenta quædam: nec enim rationem aut voluntatem, vel tantillum mouent, sed mouentur ab eis ad exterioriores operatiōes. At verò appetitus non solum repugnat, sed impedit etiam & trahit rationē & voluntatem, vt experiētia docet. Idque (vt b. Thomas dicit) multipliciter fit: primò, rationē distrahendo: Nimum enim alii cui affectui appetitus intenta anima, minus efficax est ad rectē & secundum rationem iudicandum. Deinde & per apertam con-

Appetitus sensitiuus.

Ratiōis imperiū in aliis aīe vis res.

Appetitus sensitiuus non tantū repugnat, sed etia trahit ratiōem & volūtatē.

1. 2. qu. 77. art. 1. & 2.

C ij traries

trarietatem & repugnātiā. Dū enim iudicat appetitus sequendam delectationem aliquam, & nimium sibi complacet in ea: ratio non satis efficax est ad rectè circa hoc iudicandum. Deum & immutando corpus ipsum. Sunt enim hi affectus cum corporis immutatione: vt ira cū sanguinis accensione & timor cōtrā. Mutato verò corpore, fit, vt longè aliter homo sentiat & iudicet: sicut famescens aliter iudicat, quā satur. Propter hæc igitur omnia dictum est: qualis quisque est, talis finis ei videtur. Hæc igitur appetitiua virtus, est à nobis attentius cōsideranda, quæ in actionibus plurimum valet. Et eò magis, quò consuetudine facta est fortior, & quò magis sequuntur homines appetitū quā rationem. Omittamus tamē hæc magis speculatiuam quæstionē: an hæc repugnantia sit naturalis, an solum ex peccato in poenā à Deo inflictā. Illud certum est, ablatum

latū fun
mine de
tiē, que
tia aufe
de qua
piscit ac
tus adu
Video
titus ig
tem vo
tiuæ na
sensui
quæ ra
Diu
theolo
phis, in
scibiler
cut, de
quæ si
inclinat
dedit v
& impe
ra virtu
lit omn
Ideo an
dir in b
inclinat

latū fuisse propter peccatū ab ho-
mine donū illud originalis iusti-
tię, quo fiebat, vt hæc repugnans
ta auferretur: & rursus, hanc esse
de qua Paulus inquit: Caro concu-
piscit aduersum spiritum, & spiri-
tus aduersus carnem & cæt. Item:
Video aliam legem & cæt. Appe-
titus igitur hic (quem sensualita-
tem vocant) est propensio sensu-
tiuæ naturæ in bona delectabilia
sensui: vt voluntas fertur in ea,
quæ rationi conueniunt.

Gal. 5.

Rom. 7.

Diuiditur verò à priscis illis
theologis, atque etiam philoso-
phis, in concupiscibilem, & ira-
scibilem. Quia enim: natura, si-
cut, dedit rebus omnibus, ad ea
quæ sibi conueniunt quærenda
inclinationem quandam: ita etiã
dedit vt insurgerent in contraria
& impediencia. Sicut lapis, quan-
ta virtute descendit, tanta repel-
lit omnia impediencia descensum.
Ideo animalibus non solū de-
dit in bona conuenientia sensib⁹
inclinationem, quam dicimus cō-

Duplex
appetit⁹
tus sen-
sitiuus,
scilicet
concupiscendi
& iras-
cendi.

VO
Dū
en-
&
ea:
re-
De-
ip-
um
cū
nor
fit.
&
r iu
næc
alis
tur.
st à
quæ
et.
line
is se
quã
hãc
onē:
alis,
nã à
ab-
tum

*De actibus
sive
passionibus
utriusque
usque appetit
scilicet
sitiui.*

*Actus appetit
concupiscens
di circa*

cupiscibilem: sed etiam qua insurgent in contraria & impediencia. quam vocarunt irascibile, ex qua sunt pugnae & contentiones propter delectationes in animalibus. Et quia haec saepe contraria sunt (quod enim fugit concupiscibilis, scilicet dolores, aggreditur irascibilis, quoniam insurgit in alterum) duas dixerunt virtutes, & non unam. Actus vero earum, quas affectiones alij, alij passionibus dixerunt, sunt breuiter etiam a nobis considerandi; quos etiam antiqui illi theologi Greg. & Damasc. tradiderunt supra dictis locis: & diligentissime d. Thom. pluribus quaest. videlicet a 22. usque ad 48. prima secunda. Plurimum enim refert ad materiam moralium hos cognoscere: cum (vt diximus) tãto opere valeant affectus in hominibus. Nos bis tamen in hoc principio satis sit breuissime vel numerasse harum potentiarum actus.

Igitur virtus illa concupiscibilis

lis du
quod p
quod fu
disting
rem, d
qui se h
re natu
lis, prin
natural
quam
qua inc
tertio c
titu ho
propo
placet i
secunde
appetit
adepto
appetit
Circa r
ctus, qu
suerunt
confide
sens fu
efficit:
minari
stitiam

ET EIUS ACTIBVS

55.

bonū &
malū.

lis duo respicit: Primò bonum quod prosequitur: deinde malum quod fugit. Circa bonum tres distinxerunt illius actus, amorem, desiderium, & gaudium: qui se habent in animali, sicut in re naturali, respectu finis naturalis, primùm conuenientia ipsa rei naturalis cum fine, quæ est antequam incipiatur motus & ex qua incipit: deinde motus ipse: tertio denique quies. Sic in appetitu hoc animali, bono absolute proposito concupiscibili, primò placet illi: hoc vocant amorem: secundo, si consideratur absens, appetitur desiderio: sed in iam adeptò & acquisito conuiescit appetitus, quod est gaudium. Circa malum tres oppositos actus, qui ex his manifesti sũt posuerunt. Malum enim absolute consideratum odio habetur, absens fugitur, præsens tristitiam efficit: atque ideo hos actus nominarunt, odium, fugam, & tristitiam.

Amor.

Desiderium.

Gaudium.

Odiũ.

Fuga.

Tristitia.

C iij Irasci

Actus appetitus irascibilis circa bonum & malum difficile.

Spes. Desperatio.

Timor. Audacia.

Ira.

Irascibilis, porro, quæ propugnatrix est & vindex concupiscibilis, ab illa incipit et in illam terminatur. Est tamen circa bonum & malum sed difficile. Bonum igitur arduum illi propositum, si iudicetur possibile acquiri, speratur; quod si est contrario impossibile credatur, desperamus de illo. Et hæc duo, spes & desperatio, sunt duo contrarij actus virtutis irascibilis circa bonum. Similiter & malum arduum aut timeatur, cum iudicatur non posse evadi; aut cum speratur superari posse, audemus in illud insurgere. Sunt igitur timor & audacia duo irascibilis actus circa malum arduum; & hoc quidem cum absens est. At verò cum malum est præsens, si superari posse iudicatur, insurgit ira, quæ propriè etiam est irascibilis passio. Nam si superari non possit malum, succumbit appetitus per tristitiam, quæ non est irascibilis, sed concupiscibilis affectio.

Circa

Circa b
nulla fi
irascibi
cupisc
q; hæc
tè pate
minari
inciper
enim q
tur, des
cultas, f
gitur ab
quisitu
quod si
despera
teneatu
quo eti
progre
betur n
ratum:
mus pe
repelli
vel per
illi.

Circa bonum verò præsens cum nulla sit difficultas, non operatur irascibilis, sed in eo quiescit concupiscibilis per gaudium. Si itaq; hæc bene considerentur, aperte patet in tristitia & gaudio terminari omnes affectus appetit⁹, incipere verò ab amore. Ex eo enim quòd aliquod bonum amatur, desideratur absens: si sit difficultas, speratur, & in eam insurgitur ab irascibili: cum verò acquisitum fuerit, sequitur gaudiū: quòd si impossibile iudicatur, est desperatio: vel si tandem nõ obteneatur, sequitur tristitia. Ex quo etiam circa malum, qualis sit progressus ostenditur. Odio habetur malum absolutè consideratum: absens fugitur, & insurgimus per audaciam in illud, atque repellitur per iram, si incidere, vel per tristitiam succumbimus illi.

LECTIO

C V